

«БЕЗПЕЧНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ: НОВІ ВИКЛИКИ ТА СУЧАСНІ РІШЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО І ПОВОЄННОГО ЧАСУ»

***НАУКОВІ СТАТТІ, ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ
ТА ІНШІ МАТЕРІАЛИ
ІІІ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ***

07 березня 2025 року

Тернопіль 2025

УДК 08: 37.014
Б 39

Б 39 Безпечне освітнє середовище: нові виклики та сучасні рішення в умовах воєнного і повоєнного часу : збірник наукових статей, тез доповідей та інших матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної конференції, 07 березня 2025 р. / Редколегія: О. М. Петровський, В. С. Мисик, І. М. Вітенко, О. І. Когут, Ю. Ч. Шайнюк, Т. В. Магера, Ф. І. Полянський, Н. Б. Стрийвус, Г. І. Герасимчук, М. І. Чорна. Тернопіль : ФОП Осадца Ю. В., 2025. 566 с.

У збірнику публікуються наукові статті, тези доповідей та інші матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Безпечне освітнє середовище: нові виклики та сучасні рішення в умовах воєнного і повоєнного часу», проведеної на базі Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти 07 березня 2025 р.

Усі матеріали збірника подаються в редакції авторів. Відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен та інших даних несуть автори.

*Рекомендовано до друку науково-методичною радою Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти
(протокол № 1 від 07.03.2025 р.)*

УДК 08: 37.014

©Тернопільський обласний комунальний інститут післядипломної педагогічної освіти, 2025

**ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ КОМУНАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ
ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ**

НАУКОВИЙ, МЕТОДИЧНИЙ, ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЗБІРНИК

**НАУКОВІ СТАТТІ, ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ ТА ІНШІ МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

***БЕЗПЕЧНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ:
НОВІ ВИКЛИКИ ТА СУЧАСНІ РІШЕННЯ
В УМОВАХ ВОЄННОГО І ПОВОЄННОГО ЧАСУ***

07 березня 2025 р.

Голуб М. Я. Інтеграція ідей української етнопедагогіки в освітній діяльності Нової української школи.....	с. 321
Грубі Т. В., Богун Т. Національно-патріотичне виховання як елемент національної безпеки: теоретичні засади та практичні підходи.....	с. 329
Гупан Н. М. Трансформація змісту шкільної історичної освіти у контексті національно-патріотичного виховання.....	с. 333
Дзудзило В. М., Воляннюк С. Б. Національно-патріотичне виховання в умовах воєнного стану – роль вчителя	с. 337
Дияк В. В., Кравчук А. І. Національно-патріотичне виховання у системі забезпечення національної безпеки.....	с. 343
Келембет Л. І., Фляк О. О. Безпечне освітньо-виховне середовище як засіб національно-патріотичного виховання дітей та молоді.....	с. 345
Ковалик І. М. Консолідуючий вплив формування гідності в національно-патріотичному вихованні у контексті Української Хартії вільної людини.....	с. 351
Копичинська О. М., Штокалюк О. В. Національно-патріотичне виховання в умовах викликів сучасності.....	с. 357
Кравцова І. В. Національно-патріотичне виховання майбутніх екологів як сучасна складова освітнього процесу.....	с. 362
Медведєв І. А. Процес створення музейної експозиції в селі Боголюбове Тростянецької громади Сумської області: компетентнісний аспект.....	с. 367
Огірко О. В. Християнське виховання як основа національно-патріотичного виховання.....	с. 372
Савченко Л. Л., Тесля В. М., Чернишова А. О. Співпраця педагогів та батьків у національно-патріотичному вихованні дітей в умовах війни.....	с. 381
Сеньовська Н. Л., Скуратко Т. М. Патріотичне виховання здобувачів вищої педагогічної освіти: можливості і перспективи пропедевтичної (пасивної) практики.....	с. 386

підручників, науковців, викладачів, студентів закладів професійної й вищої освіти, управлінців, політиків]. Київ: Фенікс, 2022. 64 с.

2. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : в 5 т. Київ: Рад. шк. Т. 3, 1977. 668 с.; Т. 5, 1977. 670 с.

УДК 378.035.172.15

Сеньовська Надія Леонідівна,

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та
менеджменту освіти Тернопільського
національного педагогічного університету
ім. В. Гнатюка, м. Тернопіль;

Скуратко Тетяна Миколаївна,

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української та зарубіжної
літератур і методик їх навчання
Тернопільського національного
педагогічного університету
ім. В. Гнатюка, м. Тернопіль

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ: МОЖЛИВОСТІ І ПЕРСПЕКТИВИ ПРОПЕДЕВТИЧНОЇ (ПАСИВНОЇ) ПРАКТИКИ

Навчання на факультеті філології і журналістики Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка має практикоорієнтований характер. Саме практика займає вагомe місце у фаховій підготовці майбутніх словесників. Практична підготовка студентів-філологів є обов'язковим компонентом професійної підготовки, про що зазначено в освітньо-професійній програмі «Середня освіта (Українська мова і література)» І (бакалаврського) рівня вищої освіти за предметними спеціальностями 014.01 Середня освіта (Українська мова і література) [2] та 014.01 Середня освіта (Українська мова і література, англійська мова) [3]. Проходження такої підготовки необхідне для здобуття І (бакалаврського) рівня вищої освіти, оскільки має за мету набуття студентами професійних умінь та навичок.

Зазначимо, що частиною фахової підготовки майбутніх педагогів-словесників є пропедевтична (пасивна) практика. Вона організовується у

процесі вивчення педагогіки і, переважно, є окремим модулем цієї дисципліни (рідше – окремим заліком). Суттю практики є відвідування здобувачами освіти виховних заходів та уроків у школах і їхній аналіз. Така діяльність має свої перспективи з погляду патріотичного виховання здобувачів вищої педагогічної освіти. Адже вони можуть спостерігати за проведенням заходів на патріотичну тематику і, аналізуючи їх, зосереджуватися на відповідних проблемах.

У першому семестрі 2024–2025 навчального року до пропедевтичної практики студентів Тернопільського національного педагогічного університету (факультет філології і журналістики, 2 курс) було залучено команду освітнього волонтерського проєкту «Патріотичні й небайдужі» [1], котра спеціалізується на проведенні нестандартних заходів на патріотичну тематику для дітей та молоді. Метою зазначеного проєкту є «вести роз'яснювально-інформаційну діяльність серед школярів і студентів стосовно ситуації в країні, пов'язаної з російською агресією (волонтерство, безпека, інформаційна гігієна, соціальна адаптація людей, які постраждали від війни); формувати у свідомості дітей та молоді позитивний образ українського героя-захисника» [4, с. 263–264].

Отже, під час проходження пропедевтичної практики студенти отримали можливість відвідати три заходи у різних локаціях:

1) «Як війна міняє нашу мову» (Тернопільська центральна дитяча бібліотека; 6.11.2024; https://www.facebook.com/story.php?story_fbid=122191174238195821&id=61555874657142&rdid=9248yFe3SmtGgbjZ) – для учнів 6-В класу Тернопільського навчально-виховного комплексу «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів – економічний ліцей № 9 ім. І. Блажкевич (15 студентів);

2) «Хто такі Кіборги?» (Тернопільська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 16 імені Володимира Левицького; 11.11.2024; https://www.facebook.com/story.php?story_fbid=122192025236195821&id=61555874657142&rdid=0ndvNf5rB5DuvfWF) – для учнів 7-А класу вказаної школи (5 студентів);

3) «Заняття з елементами казкотерапії на патріотичну тематику» (Тернопільський заклад дошкільної освіти (ясла-садок) № 38 Тернопільської міської ради; 15.11.2024; <https://www.facebook.com/share/p/19aLRQYNTf/>) – для вихованців середньої та старшої груп цього закладу (7 студентів).

Безумовно, третій захід був би більш доречним на практиці студентів дошкільної освіти. Але команда «Патріотичні й небайдужі» у потрібний проміжок часу (4–15 листопада 2024 року) мала заплановано лише такий перелік, і викладачами було вирішено використати таку можливість.

Студенти отримали завдання не лише відвідати заходи, але й проаналізувати їх за таким планом:

1. Актуальність теми, її відображення у вступному слові педагога та висновках.
2. Мета і ступінь її досягнення.
3. Доречність вибору теми для відповідної вікової категорії.
4. Якість текстового матеріалу заходу, його пізнавально-емоційна цінність.
5. Співвідношення змісту та форми виховного заходу, доцільність застосування методів і засобів, ефективність використаного часу.
6. Емоційно-комунікативна взаємодія, її результативність (якість спілкування, наявність гостей, ступінь залучення глядачів).
7. Результативність (якість підбиття підсумків, запитання і враження учнів).
8. Перспективи вдосконалення виховного заходу.

Таке завдання, на нашу думку, не лише розвиває навички педагогічного аналізу студентів, майбутніх учителів-словесників, але й стимулює їх ще раз зосередитися на осмисленні тих патріотичних тем і проблеми, навколо яких і будується виховний захід.

Після аналізу матеріалів практики можна зробити висновок, що, загалом, студенти схвально відгукувалися про відвідані заходи «Патріотичних й

небайдужих». Майбутні педагоги у своїх звітах відзначили їхню чітку структуру, доречність та актуальність тематики, раціональність розподілу часу, якісну комунікативну взаємодію із глядачами, емоційну залученість дітей (хоч остання, все-таки, залежала і від їхнього індивідуального досвіту, наскільки їхнім родинам «болить» тема). Студенти доволі чітко визначили методи і засоби виховної роботи:

1) «Як війна міняє нашу мову» – розповідь з презентацією, дискусія; кліпи пісень, презентація з лексичними та фразеологічними зразками, мовними новотворами і сучасними мемами;

2) «Хто такі Кіборги?» – розповідь, бесіда-кінопоказ; відео- та фотоматеріали (презентація, кліпи пісень), уривки з документальних фільмів, присвячених Кіборгам;

3) «Заняття з елементами казкотерапії на патріотичну тематику» – розповідь, бесіда, вправлення; скринька з іграшками, аудіозапис казки, серветки для виготовлення квітів.

Найцікавішими у зроблених аналізах були пропозиції вдосконалення відвіданих виховних заходів. Частина з них дуже актуальні й доречні. Але є і такі, що не відповідають формату роботи, адже «Патріотичні й небайдужі» – волонтерська команда, що не завжди має можливість проводити роботу із певним класом систематично (див. таблицю 1).

Таблиця 1

Структура пропозицій для вдосконалення виховних заходів

Виховний захід	Актуальні пропозиції для вдосконалення самого заходу	Недоречні пропозиції, які не вписуються у формат (треба занадто багато часу, може бути складно для дітей тощо)	Пропозиції, які можна використати для підготовки здобувачів освіти до заходу чи після нього	Кількість студентів, які надали пропозиції (%)

«Як війна міняє нашу мову»	Запросити гостей (письменників, військових, лінгвістів, психологів, журналістів та істориків – для кращого розкриття теми).	Додати інтерактивні вправи; збільшити кількість цікавих відеороликів, наприклад, із застосунку ТікТок; організувати конкурси – створення нових слів, пов'язаних з темою, розробка власних мемів або відеороликів на тему мови; квести; вікторина з призами (такі види діяльності заберуть багато часу, потрібен ще один захід як продовження теми).	Додати практичне завдання (самостійний аналіз учнями новин чи дописів у соціальних мережах на предмет нових слів та виразів, що з'явилися через війну; створення власного словника сучасних виразів та слів, пов'язаних з подіями війни; створити онлайн-платформу для продовження дискусії після заходу.	80 %
«Хто такі Кіборги?»	Запросити гостей – ветеранів АТО, волонтерів або родичів кіборгів; використання інтерактивних карт подій;	VR-тури по місцях боїв (можуть зайняти забагато часу адже стандартно маємо тільки 45 хвилин, потрібно	Творчі завдання чи міні-дослідження на тему героїзму сучасних українських захисників;	100 %

	запровадження елементів рефлексії (анонімне анкетування, гра, малювання).	робити окремий захід).	написання учнями листів для військових; організувати тимчасову тематичну виставку фотографій та артефактів, або створити постійно діючу експозицію в школі	
Заняття з елементами казкотерапії на патріотичну тематику	Додати рольову гру (інсценізацію) за мотивами казки; залучити до заходу батьків.	—	Пізніше виділити час на малювання або ліплення (за мотивами казки).	43 % (можливо, пропозицій для вдосконалення заходу так мало, бо це, все-таки, не зовсім їхній профіль).

Таким чином, формат взаємодії «команда освітнього волонтерського проекту – студенти, майбутні педагоги» виявилась корисною і для «Патріотичних й небайдужих», висловлені цікаві погляди на вдосконалення заходів обов’язково будуть враховані.

Безумовно, відвідування й аналіз виховного заходу на патріотичну тематику під час пропедевтичної (пасивної) практики не є основною формою патріотичного виховання здобувачів вищої педагогічної освіти. Однак, така діяльність стимулює одночасно і логіку, і емоції студентів, примушує їх задуматися над питаннями, важливими для нашого народу й держави й зробити певні практичні висновки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Освітній волонтерський проєкт «Патріотичні й небайдужі». Група у соціальній мережі «Фейсбук». URL: <https://www.facebook.com/profile.php?id=61555874657142>
2. Освітньо-професійна програма «Середня освіта (Українська мова і література)» I (бакалаврського) рівня вищої освіти за предметною спеціальністю 014.01 Середня освіта (Українська мова і література) Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. URL: https://tnpu.edu.ua/about/public_inform/akredytatsiia%20ta%20litsenzuvannia/osvitni_prohramy/bakalavr/fizh/014.01_2023.pdf
3. Освітньо-професійна програма «Середня освіта (Українська мова і література)» I (бакалаврського) рівня вищої освіти за предметною спеціальністю 014.01 Середня освіта (Українська мова і література, англійська мова) Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. URL: https://tnpu.edu.ua/about/public_inform/akredytatsiia%20ta%20litsenzuvannia/osvitni_prohramy/bakalavr/fizh/014.01_2023+e.pdf
4. Сеньовська Н., Скуратко Т., Нестайко І. Лекція-презентація як форма патріотичного виховання (на матеріалі роботи освітнього волонтерського проєкту «Патріотичні й небайдужі»). Актуальні питання гуманітарних наук: / [редактори-упорядники М. Пантюк, А. Душний, В. Ільницький, І. Зимомря]. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2024. Вип. 79. Том 2. 304 с. С. 261–272. URL: http://www.aphn-journal.in.ua/archive/79_2024/part_2/42.pdf

Ступницька Ірина Василівна,
заступник директора з виховної роботи
Ліцею №1 м. Хоростків Хоростківської
міської ради Тернопільської області

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК КОМПОНЕНТ БЕЗПЕКИ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

Національно-патріотичне виховання є фундаментальним компонентом забезпечення національної безпеки України, оскільки формує у громадян почуття відповідальності за долю держави та готовність її захищати. Цей процес поєднує теоретичні засади та практичні підходи, спрямовані на формування свідомих і активних громадян, на виховання у молоді любові до Батьківщини, поваги до національних цінностей та ключових компетентностей, готовності захищати свою країну.

Національно-патріотичне виховання сприяє усвідомленню особистістю своєї належності до українського народу, формує любов до рідної культури, мови та традицій. Це забезпечує єдність нації та зміцнює державність.